

Francesco Petrarca

Pismo potomstvu

Preveo: Ante Pavelić

Francesco Petrarca rođen je 1304. godine u Arezzu, a preminuo je 1374. godine u mjestu Arquà, kasnije nazvanome Arquà Petrarca. Petrarčin lik i djelo široj su javnosti poznati po njegovim književnim ostvarenjima na materinskom, toskanskom dijalektu talijanskoga jezika pod nazivom *Kanconijer*, ili kako je osobno nazvao zbirku pjesama *Rerum vulgarium fragmenta*. Uz vernakularna ostvarenja, Petrarci se velika pozornost posvećuje i kao svojevrsnom začetniku humanizma, i to kroz činjenicu da je posebnu pozornost posvetio proučavanju i istraživanju antike, ponajprije one latinske. Osim proučavanja, ostavio je veliki doprinos, moglo bi se reći zamašnjak, u pisanju i imitiranju antičkih autora: podjednako stilom, žanrom, ali i tematikom, koja posebno mjesto pronalazi u kršćanskim moralnim-filozofskim propitkivanjima i načelima usmjerenima ponajviše na introspekciju i upoznavanje samoga sebe.

Petrarčino *Pismo potomstvu* (*Epistola posteritati*) zaključno je i jedino pismo posljednje knjige iz zbirke *Staračka pisma* (*Seniles*), u kojoj je 128 pisama raspoređeno u 18 knjiga, a nastajala su u razdoblju od 1361. do 1374. Upravo bogata epistolarna korespondencija svjedoči Petrarčin ugled i znamenitost, predstavljajući, ujedno, humanistički obrazac intimnog i društvenog djelovanja, uz poseban naglasak i usredotočenost na *ars scribendi*. *Pismo potomstvu* Petrarčina je autobiografija koja obuhvaća događaje u njegovom životu do 1351. godine. Sam naziv, koji je usmjeren na potomstvo, odnosi se na sve one nadolazeće generacije koje će imati želje saznati nešto više o tome tko je bio sam Petrarca.

Izvorni tekst donosi se prema: *Modelling the Individual: Biography and Portrait in the Renaissance. With a Critical Edition of Petrarch's Letter to Posterity*, ur. Karl A. E. Enenkel – Betsy de Jong-Crane – Peter Liebrechts, Amsterdam: Rodopi, 1998.; digitalna verzija teksta nalazi se na stranici *Biblioteca Italiana*: <http://www.bibliotecaitaliana.it/testo/bibit000492>.

FRANCISCUS PETRARCA POSTERITATI

[1] Fuerit tibi forsā de me aliquid auditum – quanquam et hoc dubium sit, an exiguum et obscurum longe nomen seu locorum seu temporum perventurum sit – et illud forsitan optabis, nosse, quid hominis fuerim aut quis operum exitus meorum, eorum maxime quorum ad te fama pervenerit vel quorum tenue nomen audieris. Et de primo quidem varie erunt hominum voces: ita enim ferme quisque loquitur, ut impellit non veritas sed voluptas; nec laudis nec infamie modus est.

[2] Fui autem vestro de grege unus, mortalis homuntio, nec magne admodum nec vilis originis, familia — ut de se ait Augustus Cesar — antiqua. <Honestis parentibus, florentinis origine, fortuna mediocri et — ut verum fatear — ad inopiam vergente, sed patria pulsus Arretii in exilio natus sum, anno huius etatis ultime que a Cristo incipit MCCCIV, die Lune ad auroram <XIII> Kalendas Augusti.>

[3] Natura quidem non iniquo neque inverecundo animo, nisi ei consuetudo contagiosa nocuisset. Adolescentia me fefellit, iuventa corripuit, senecta autem correxit experimentoque perdocuit verum illud, quod diu ante perlegeram: quoniam adolescentia et voluptas vana sunt; imo etatum temporumque omnium Conditor, qui miseros mortales de nichilo tumidos aberrare sinit interdum, ut peccatorum suorum vel sero memores se se agnoscant.

[4] Corpus iuveni non magnarum virium sed multe dexteritatis obtigerat. Forma non gloriōr excellenti, sed que placere viridioribus annis posset; colore vivo inter candidum et subnigrum, vivacibus oculis et visu per longum tempus acerrimo, qui preter spem supra sexagesimum etatis annum me destituit, ut indignanti michi ad ocularium confugiendum esset auxilium. Tota etate sanissimum corpus senectus invasit, et solita morborum acie circumvenit.

[5] Divitiarum contemptor eximius, non quod divitias non optarem, sed labores curasque oderam, opum inseparabiles comites. Nam perpetrarent, ut ista cura esset, lautarum facultas epularum. Ego autem tenui victu et cibis vulgaribus vitam egi letius, quam cum exquisitissimis dapibus omnes Apicii successores. Convivia que dicuntur — cum sint comessiones modestie et bonis moribus inimice — semper michi displicuerunt. Laboriosum et inutile ratus sum ad hunc finem vocare alios nec minus ab aliis vocari. Convivere autem <modeste> cum amicis adeo iocundum, ut eorum superventu nil gratius habuerim nec unquam

FRANCESCO PETRARCA POTOMSTVU

[1] Moguće je da si o meni već nešto čuo, premda je dvojbeno, da će neznatno i nejasno ime doprijeti tako daleko. Htjet ćeš, vjerojatno, znati i to: kakav sam čovjek bio ili koji je plod mojih djela, a najviše onih o kojima ti je došla glasina ili za koje si čuo po naslovu. I o početnom će biti različitih ljudskih izjava; tako, naime, skoro svatko govori, a sve zato što ga goni ne istina, nego naslada, pa nema prave mjere ni pohvali, a ni pogrdi.

[2] Bio sam jedan od vašega soja, smrtni čovječuljak, niti previše znamenitog, niti neznatnog roda, porodice drevne – kako o sebi kaže car August.¹ Od roditelja časnih, firentinskog porijekla, osrednjeg imutka i da iskreno kažem, na granici siromaštva. Nakon što su protjerani iz domovine, rođen sam u progonstvu u Arezzu, ovog posljednjeg doba koje počinje Kristom, 20. srpnja 1304. godine na ponedjeljak, u zoru.

[3] Po naravi nisam bio neuljudan, niti bezobrazan, samo mi je naškodila iskvarena okolina. Rana me mladost zavela, muževno doba iskvarilo, starost me ipak popravila, te iskustvom poučila, da je točno ono što sam nekoć davno pročitao, a to je da su mladost i naslada ispraznosti; a još više me tome poučio Tvorac svih vjekova, koji jadnim smrtnicima, bez razloga oholima, dopušta povremena lutanja, da bi, postavši kasno svjesni svojih grijeha, spoznali same sebe.

[4] Kao mladić imao sam tijelo koje nije bilo odveć snažno, ali iznimno okretno jest. Ne mogu se pohvaliti iznimnom ljepotom, no bijah izgledan u mlađim godinama. Bijah čile puti, između svijetle i tamne, živahnih očiju i dugo vremena oštrog vida, koji me, unatoč nadanjima, napustio nakon šezdesete, te mi je, jadnome, bila nužda potražiti pomoć u naočalama. Zdravo tijelo za cijeloga života napala je starost, te ga je opkolila uobičajenim nizom bolesti.

[5] Izniman preziratelj bogatstva, ne zato što si nisam priželjkivao bogatstvo, nego sam mrzio nevolje i brige, koji su nerazdvojni suputnici obilju. Jer iz toga bi proizašla, što već predstavlja brigu, mogućnost raskošne hrane, no ja sam ipak skromnijim obrocima i jednostavnijim ícem proživio sretniji život nego svi Apicijevi² nasljednici s izvrsnim gozbama. Gozbe, kako ih se naziva – budući da su pijanke neprijateljice umjerenosti i dobrih običaja – nikada mi se nisu dopadale. Procijenio sam da je štetno i beskorisno pozivati druge na njih, a isto i biti pozvan od drugih. Ipak, bilo mi je izrazito ugodno blagovati s prijateljima, tako da mi

¹ Usp. Suet. *Vita Divi Augusti*, 2.

² Apicije je bio rimski kuhar koji je živio u Tiberijevu vremenu, a pod njegovim je imenom sačuvana rimska kuharica koju se često naziva *O kuharstvu* (*De re coquinaria*).

volens sine sotio cibum sumpserim. Nichil michi magis quam pompa displicuit, non solum quia mala et humilitati contraria, sed quia difficilis et quieti adversa est.

[6] Amore acerrimo, sed unico et honesto in adolescentia laboravi, et diutius laborassem nisi iam tepescentem ignem mors acerba, sed utilis extinxisset. Libidinum me prorsus expertem dicere posse optarem quidem, sed, si dicam, mentiar. Hoc secure dixerim, me quanquam fervore etatis et complexionis ad id raptum, vilitatem illam tamen semper animo execratum. Mox vero ad quadragesimum etatis annum appropinquans, dum adhuc et caloris satis esset et virium, non solum factum illud obscenum, sed eius memoriam omnem sic abieci, quasi nunquam feminam aspexissem. Quod inter primas felicitates meas numero, Deo gratias agens, qui me adhuc integrum et vigentem tam vili et michi semper odioso servitio liberavit. Sed ad alia procedo.

[7] Sensi superbiam in aliis, non in me, et cum parvus fuerim, semper minor iudicio meo fui. Ira mea michi persepe nocuit, aliis nunquam. Intrepide gloriator — quia scio me verum loqui — indignantissimi animi, sed offensarum obliviosissimi, beneficiorum vero permemoris.

[8] Amicitiarum appetentissimus honestarum et fidelissimus cultor fui. Sed hoc est supplicium senescentium, ut suorum sepissime mortes fleant. Principum atque regum familiaritatibus ac nobilium amicitiiis usque ad invidiam fortunatus fui. Maximi regum [et] mee etatis et amarunt et coluerunt me. Cur autem nescio, ipsi viderint. Et ita cum quibusdam fui, ut ipsi quodammodo mecum essent; et eminentie eorum nullum tedium, commoda multa perceperim. Multos tamen eorum, quos valde amabam, effugi: tantus fuit michi insitus amor libertatis, ut cuius vel nomen ipsum illi esse contrarium videretur, omni studio declinarem.

[9] Ingenio fui equo potius quam acuto, ad omne bonum et salubre studium apto, sed ad moralem precipue philosophiam et ad poeticam pronus. Quam ipsam processu temporis neglexi, sacris literis delectatus, in quibus sensi dulcedinem abditam, quam aliquando contempseram, poeticis literis non nisi ad ornatum reservatis. Incubui unice, inter multa, ad notitiam vetustatis, quoniam michi semper etas ista displicuit, ut, nisi me amor carorum in diversum traheret, qualibet etate natus esse semper optaverim, et hanc oblivisci, nisus animo me aliis semper inserere. Historicis itaque delectatus sum, non minus tamen offensus eorum discordia, secutus in dubio, quo me vel veri similitudo rerum vel scribentium traxit autoritas.

ništa nije bilo draže od njihovog društva, niti sam ikada rado objedovao bez društva. Ništa mi nije bilo omraženo više doli svečanosti, ne samo zbog toga što je štetna i protivna poniznosti, nego zato što je naporna i protivna miru.

[6] U ranoj sam mladosti patio od žarke ljubavi, ali jedine i časne. I duže bih trpio da nije vatru, koja se već stišavala, ugasila opora, ali korisna smrt. Zaista bih volio da mogu reći kako sam potpuno slobodan od požuda, no kada bih rekao, slagao bih. Sa sigurnošću mogu reći da sam uvijek prezirao tu ništavnost, iako me tamo gurnula uzavrelost godina i čudi. Potom, približavajući se četrdesetoj godini života, dok je još bilo dovoljno i žara i snage, ne samo da sam odbacio taj bestidan čin, nego i svako sjećanje na njega, kao da nikada nisam pogledao na ženu. To računam među svoje najveće radosti, Bogu zahvaljujući, koji me, još uvijek živa i zdrava, oslobodio od tako ništavnog i uvijek mi morskog ropstva. Ali nastavljam s drugim.

[7] Primijetio sam oholost kod drugih, ali ne i kod sebe, a kada sam bio neznanat, svojom mišlju sam se smatrao još neznatnijim. Vlastita srdžba najčešće je meni škodila, drugima nikada. Neustrašivo se ponosim – jer znam da govorim istinu – što sam izrazito osjetljiva duha, ali zaboravna za uvrede, dok dobročinstva pamtim.

[8] Bio sam izrazito željan časnih prijateljstava te njihov najvjerniji njegovatelj. Ali kazna je onih koji stare da često oplakuju smrti bližnjih. Imao sam sreću, i to zavidnu, da uživam u poznanstvu prinčeva i kraljeva, te prijateljstvu plemića. Najveći kraljevi mojega doba su me i voljeli i častili. Zašto pak? Ne znam. Sami neka kažu. I s mnogima sam bio, tako da su oni na neki način bili sa mnom, a njihova me veličina nije zamarala, nego mi je mnogo koristila. Izbjegao sam mnoge, koje sam izrazito volio među njima. Tolika je u meni bila ljubav prema slobodi da sam svim silama izbjegavao one čije se i samo ime činilo njoj protivno.

[9] Nisam bio iznimne pameti, nego više umjerene, spremne na svako dobro i korisno učenje, ali posebno usredotočene na moralnu filozofiju i poeziju. Tijekom vremena sam ju zanemario, zadovoljivši se svetim spisima u kojima sam čutio skrivenu slast, koju sam nekoć prezirao, dok sam poeziju njegovao samo zbog uresa. Posebno sam, između ostaloga, uronio u upoznavanje antičkoga svijeta, ponajprije jer mi je ovo naše doba uvijek bilo mrsko, tako da bih poželio, e da me ljubav prema bližnjima drukčije ne tjera, biti rođen u bilo kojem dobu, a ovo sam se trudio zaboraviti uvijek maštajući o nekom drugom. Uživao sam u povjesničarima; ipak, zatečen njihovim neujednačenostima, u dvojabama sam slijedio ono kamo me vukla ili podudarnost u činjenicama ili autoritet pisaca.

[10] Eloquio, ut quidam dixerunt, claro ac potenti; ut michi visum est, fragili et obscuro. Neque vero in comuni sermone cum amicis aut familiaribus eloquentie unquam cura me attigit, mirorque eam curam Augustum Cesarem suscepisse. Ubi autem res ipsa vel locus vel auditor aliter poscere visus est, paulo annisus sum, idque quam efficaciter, nescio; eorum sit iudicium, coram quibus dixi. Ego, modo bene vixissem, qualiter dixissem, parvi facerem. Ventosa gloria est de solo verborum splendore famam querere.

[11] Tempus meum sic vel fortuna vel voluntas mea nunc usque partita est. [Vale.]

[12] Primum illum vite annum, neque integrum, Arretii egi, ubi in lucem natura me protulerat; sex sequentes Ancise, paterno in rure supra Florentiam quattuordecim passuum milibus revocata ab exilio genitrice; octavum Pisis, nonum ac deinceps in Gallia transalpina, ad levam Rodani ripam, — Avinio urbi nomen, ubi Romanus Pontifex turpi in exilio Cristi tenet ecclesiam et tenuit diu, licet ante paucos annos Urbanus V eam reduxisse videretur in suam sedem. Sed res, ut patet, in nichilum rediit, ipso — quod gravius fero — tunc etiam superstite et quasi boni operis penitente. Qui, si modicum plus vixisset, haud dubie sensisset, quid michi de eius habitu videretur. Iam calamus erat in manibus, sed ipse confestim gloriosum principium, ipsum cum vita destituit. Infelix! Quam feliciter ante Petri aram mori et in domo propria potuisset! Sive enim successores eius in sua sede mansissent, et ipse boni operis auctor erat, sive abiissent, et tanto ipsius clarior virtus, quanto illorum culpa conspectior. Sed hec longior atque incidens est querela. Redeo ad ordinem.

[13] Ibi igitur, ventosissimi amnis ad ripam, pueritiam sub parentibus ac deinde sub vanitatibus meis adolescentiam totam egi, non tamen sine magnis digressionibus: namque hoc tempore Carpentoras, civitas parva et illi ad orientem proxima, quadriennio integro me habuit. Inque his duabus aliquantulum gramatice, dyaletice ac rethorice, quantum etas potuit, didici, quantum scilicet in scholis disci solet. Quod quantulum sit, carissime lector, intelligis.

[10] Bio sam, kako neki kažu, jasne i vrsne rječitosti, dočim se meni činila slabašnom i nejasnom. I nisam nikada u svakodnevnom govoru osjećao brigu da s prijateljima ili obitelji rječito razgovaram, te se čudim da je car August³ vodio brigu oko toga. Kada mi se pak činilo da sama prigoda, ili mjesto, ili slušatelj iziskuje drukčije, djelomično sam se potrudio, a koliko uspješno, ne znam; neka ostane na procjenu onima pred kojima sam govorio. Ja, dok živim dobro, malo mi znači kako sam govorio. Isprazna je slava tražiti znamenitost u samome sjaju riječi.

[11] Tako je moj život sve do sada ravnala ili sudba ili moja volja. [Zdravo.]

[12] Onu prvu, niti cijelu godinu života proživio sam u Arezzu, gdje me je priroda iznijela na svjetlo dana; idućih šest sam proveo u Incisi, na očevom posjedu, četrnaest tisuća koraka ponad Firence, budući je majka bila pozvana natrag iz progonstva; osmu u Pisi; devetu i potonje u Narbonskoj Galiji,⁴ uz lijevu obalu rijeke Rhône (Avignon je ime grada), gdje u sramotnom progonstvu rimski papa drži Kristovu Crkvu i držaše ju dugo, iako se prije nekoliko godina činilo da ju je Urban V.⁵ vratio na svoje mjesto. Ali, što je očito, stvar se izjalovila, a što je još gore, dok je još bio živ, činilo se da se kaje za svoje dobro djelo. Da je poživio nešto dulje, sigurno bi shvatio što sam mislio o njegovom povratku. Već sam imao olovku spremnu u ruci, ali odjednom je napustio slavnu službu i svoj život. Nesretnik! Kako je sretno mogao umrijeti pred Petrovim oltarom i u vlastitom domu! Da su njegovi nasljednici ostali u svojem sjedištu, sam bi bio uzrokom dobrog djela; da su pak otišli, toliko bi sjajnija bila njegova vrlina, koliko bi bila očiglednija njihova krivnja. Ali ovo je duga i usputna žalopojka. Vraćam se na stvar.

[13] Tamo dakle, uz obalu izrazito vjetrovite rijeke, proživio sam djetinjstvo s roditeljima, potom i cijelu mladost u vlastitim ispraznostima. Ipak, ne bez velikih izbivanja, jer sam u to vrijeme proživio četiri godine u malenom mjestu Carpentras, istočno od Avignona. U njima dvama, naučio sam ponešto od gramatike, dijalektike i retorike, koliko je sam uzrast dopuštao, i koliko se, naravno, obično učilo u školama. Jasno ti je, dragi štioče, koliko je to neznatno.

³ Usp. Suet. *Vita Divi Augusti*, 87.

⁴ Poznata i kao „transalpinska” ili „prekoalpska” Galija.

⁵ Urban V. (1310–1370), šesti u nizu avinjonski rimski papa koji je obnašao dužnost Petrova prijestolonasljednika od 1362. do 1370. godine. Uspio je 1367. godine vratiti papinski dvor u Rim te prekinuti „avinjonsko sužanjstvo”, no uslijed nemira izazvanih englesko-francuskim ratom, 1370. se ponovno vratio u Avignon.

[14] Inde ad Montem Pessulanum legum ad studium profectus quadriennium ibi alterum; inde Bononiam, et ibi triennium expendi et totum iuris civilis corpus audivi, futurus magni propectus adolescens, ut multi opinabantur, si cepto insisterem. Ego vero studium illud omne destitui, mox ut me parentum cura destituit, non quia legum michi non placeret autoritas, que absque dubio magna est et Romane antiquitatis plena, qua delector, sed quia earum usus nequitia hominum depravatur. Itaque piguit perdiscere quo inhoneste uti nollem, et honeste vix possem, et, si vellem, puritas inscitie tribuenda esset.

[15] Itaque secundum et vigesimum annum agens domum redii. Domum voco Avinionense illud exilium, ubi ab infantie mee fine fueram: habet enim consuetudo proximam vim nature. Ibi ergo iam nosci ego et familiaritas mea a magnis viris expeti ceperat. Cur autem, nescire nunc me fateor et mirari; tunc equidem non mirabar, ut qui michi more etatis omni honore dignissimus viderer. Ante alios expetitus fui a Columnensium clara et generosa familia, que tunc Romanam curiam frequentabat, dicam melius: illustrabat. A quibus accitus et michi nescio an et nunc, sed tunc certe indebito in honore habitus, ab illustri et incomparabili viro Iacobo de Columna, Lomberiensi tunc epyscopo, cui nescio an parem viderim seu visurus sim, in Vasconiam ductus sub collibus Pyreneis estatem prope celestem, multa et domini et comitum iucunditate transegi, ut semper tempus illud memorando suspirem. Inde rediens sub fratre eius Iohanne de Columna Cardinale multos per annos, non quasi sub domino, sed sub patre, imo ne id quidem, sed cum fratre amantissimo, imo mecum et propria mea in domo fui.

[16] Quo tempore iuvenilis me impulit appetitus, ut et Gallias et Germaniam peragrarem. Et licet alie cause fingerentur ut profectionem meam meis maioribus approbarem, vera tamen causa erat multa videndi ardor ac studium. In qua peregrinatione Parisius primum vidi et delectatus sum inquirere, quid verum quidve fabulosum de illa urbe narraretur.

[17] Inde reversus Romam adii, cuius vidende desiderio ab infantia ardebam, et huius familie magnanimum genitorem, Stephanum de Columna, virum cuilibet antiquorum parem, ita colui atque ita sibi acceptus fui, ut inter me et quemlibet filiorum nil diceret interesse. Qui viri excellentis amor et affectus usque ad vitem eius extremum uno erga me semper tenore permansit, et in me nunc etiam vivit neque unquam desinet, nisi ego ante desiero.

[14] Potom sam pošao u Montpellier na studij prava, ostavši tamo četiri godine; odatle u Bolognu, i tamo sam tri godine proveo i odslušao u potpunosti predavanja o građanskom pravu. Mnogi su smatrali da bih imao velikog uspjeha, da sam ustrajao u započetom. No ja sam u potpunosti napustio studij (nedugo nakon što je mene napustilo roditeljsko uzdržavanje) ne zato što mi se nije sviđao autoritet zakona, koji je nedvojbeno velik te obiluje rimskom drevnošću, koja me raduje, nego zato što se njihova primjena zlouporabljuje ljudskom iskvarenošću. Stoga mi se gadilo izučiti ono što ne želim nečasno koristiti, a što bih teško mogao časno, a kada bih i htio, pravednost bi se pripisala neiskustvu.

[15] Stoga, tijekom dvadeset i druge godine, vratio sam se domu.⁶ Pod domom smatram ono avinjonsko progonstvo, gdje sam bio od kraja svojega djetinjstva – naime, navika ima jednaku snagu kao i nešto prirodno. Tamo sam dakle već postajao poznat te su moje društvo počeli tražiti znameniti muževi. Čudim se i priznajem da ne znam zašto, no tada se nisam čudio, jer sam se doimao samome sebi najdostojniji časti, što priliči uzrastu. Prije ostalih sam bio tražen od slavne i znamenite obitelji Colonna, koja je tada bila prisutna u kuriji, bolje reći, krasila ju je. Pozvali su me i dočekali, što ne znam jesu li i danas, ali tada sigurno nezasluzenim častima. Slavan i neprikosnoveni muž, Giacomo Colonna,⁷ tadašnji biskup Lombeza, kome ne znam jesam li vidio i hoću li vidjeti para, poveo me u Gaskonju. Tamo sam u podnožju Pirineja proveo gotovo božansko ljeto, uz veliku susretljivost gospodara i suputnika, te se sa sjetom uvijek sjetim toga vremena. Vrativši se odanle, mnoge sam godine proveo kod njegovog brata Giovannija Colonne, kardinala, i to kao kod oca, a ne kod gospodara, pa čak ni to, nego kao s voljenim bratom, štoviše bijah u svojem vlastitom domu.

[16] U to me vrijeme nagnao mladenački žar da proputujem Galijom i Germanijom. Naravno da su bili osmišljeni drugi razlozi kako bi mi moji nadređeni to dopustili, dočim je pravi razlog bio želja i znatiželja da mnogo toga vidim. Na tom sam putovanju prvo vidio Pariz, te sam radostan istraživao što je istinito a što izmišljeno, od onoga što se o tom gradu pričalo.

[17] Vrativši se odatle, otišao sam u Rim, koji sam žudio vidjeti još od djetinjstva, a iz te obitelji ondje sam toliko počeo cijeniti velikodušnog poglavara obitelji Colonna, Stefana,⁸ muža jednakog bilo komu iz davnine, te sam bio tako primljen, da između mene i bilo kojega djeteta nije bilo nikakve razlike. Ljubav i privrženost toga iznimnoga čovjeka ostala je prema meni jednako postojana do kraja njegova života, a u meni i sada živi, i neće prestati, sve dok ja ne umrem.

⁶ Petrarca je napustio studij 1326. nakon što mu je preminuo otac.

⁷ Giacomo je bio biskup Lombeza od 1328. sve do svoje smrti 1341.

⁸ Stefano Colonna, otac Giacomina i Giovannija Colonne.

[18] Inde etiam reversus cum omnium, sed in primis illius tediosissime urbis fastidium atque odium, naturaliter animo meo insitum, ferre non possem, diverticulum aliquod quasi portum querens repperi vallem perexiguam sed solitariam atque amenam, que Clausa dicitur, quindecim passuum milibus ab Avinione distantem, ubi fontium rex omnium Sorgia oritur. Captus loci dulcedine, libellos meos et meipsum illuc transtuli.

[19] Longa erit historia, si pergam exequi, quid ibi multos ac multos egerim per annos. Hec summa est: quod quicquid fere opusculorum michi excidit, ibi vel actum vel ceptum vel conceptum est. Que tam multa fuerunt, ut usque ad hanc etatem me exerceant ac fatigent. Fuit enim michi ut corpus, sic ingenium: magis pollens dexteritate quam viribus. Itaque multa michi facilia cogitatu, que executione difficilia pretermisi.

[20] Hic michi ipsa locorum facies suggestit, ut Bucolicum Carmen, silvestre opus, aggrededer et Vite Solitarie libros duos ad Philippum, magnum semper virum, sed parvum tunc Epyscopum Cavallicensem, nunc magnum Sabinensem Epyscopum Cardinalem, qui michi iam solus omnium veterum superstes, non me epyscopaliter, ut Ambrosius Augustinum, sed fraterne dilexit ac diligit.

[21] Illis in montibus vaganti sexta quadam feria maioris hebdomade cogitatio incidit, et valida, ut de Scipione Africano illo primo, cuius nomen – mirum, unde – a prima michi etate carum fuit, poeticum aliquid heroico carmine scriberem, quod tunc magno ceptum impetu, variis mox distractus curis intermisi. Sed subiecti de nomine Africe nomen libro dedi, operi nescio qua vel sua vel mea fortuna dilecto multis antequam cognito.

[22] Illis in locis moram trahenti — dictu mirabile — uno die et ab urbe Roma senatus, et de Parisius cancellarii studii ad me litere pervenerunt, certatim me ille Romam iste Parisius ad percipiendam lauream poeticam evocantes. Quibus ego iuveniliter gloriabundus, et me dignum iudicans, quo me dignum tanti viri iudicarent, nec meritum meum sed aliorum librans testimonia, parumper tamen

[18] Vratio sam se i odatle, budući da prema svima, a najviše prema tom dosadnom gradu nisam mogao podnijeti prijezir i mržnju, što mi je bilo prirodno usađeno, te sam tražeći neko utočište poput pristaništa, pronašao udolinu, malenu, ali osamljenu i dražesnu, koja se naziva Vaucluse, a udaljena je petnaest tisuća koraka od Avignona, gdje izvire kralj svih izvora, rijeka Sorgue. Budući da me ljepota mjesta zaokupila, išao sam tamo zajedno sa svojim knjigama.

[19] Duga bi bila pripovijest kada bih nastavio nabrajati što sam sve tamo činio tijekom godina i godina. Ovo je najvažnije: gotovo sva djela koja sam sastavio, tamo su ili dovršena, ili započeta, ili začeta, a bilo ih je toliko, da me sve do danas zaokupljaju i umaraju. Jer um mi je bio kao i tijelo: više okretan, nego snažan te sam mnogo toga, laganog za maštanje, propustio zbog težine izvedbe.

[20] Tako mi je samo obličje mjesta ukazalo na to da napišem *Bukolsku pjesmu*,⁹ šumsko djelo, i dvije knjige *O samotničkom životu* posvećene Filippu, uvijek velikom mužu, ali tada skromnom biskupu Cavaillona,¹⁰ dok je danas ugledni nadbiskup i kardinal Sabine, koji je jedini preostao od svih mojih starih prijatelja, te me ne kao biskupa, kao što je Ambrozije Augustina, nego kao brata ljubi i poštuje.

[21] Lunjajući po tim planinama, jednoga petka u Velikom tjednu, došla mi je snažna misao da napišem pjesničko djelo u epskom metru o onom prvom Scipionu Afričkom,¹¹ čije mi je ime – pitam se zašto – priraslo srcu još od najranije dobi. Tada sam, razvučen drugim brigama, ubrzo prekinuo ono što sam započeo s velikim zanosom. Knjizi sam dao ime *Afrika*, prema junakovom imenu; djelu koje je mnogima bilo drago i prije no što je izašlo, ne znam je li zbog svoje ili moje sreće.

[22] Boraveći dokono na tim mjestima – nevjerojatno! – jednoga sam dana dobio pisma od rimskoga senata i kancelara pariškoga sveučilišta, koji su me, takmeći se, zvali da primim lovorov vijenac, ovaj u Rimu, onaj u Parizu. S tim sam se mladenački ponosio, smatrajući da sam vrijedan onoga za što su me ocijenili takvi muževi, dajući na važnosti tvrdnjama drugih, a ne svojim zaslugama, te sam

⁹ Petrarčinu djelo *Bucolicum carmen* pisano je po uzoru na Vergilijeve *Bukolike*. Sadrži 12 ekloga koje obuhvaćaju dijelove Petrarčine osobne, ali i onodobne povijesti, koja je oslikana u sadržajnim alegorijskim pastirskim razgovorima.

¹⁰ Filippo de Cabassoles (1305–1372) bio je veliki Petrarčin prijatelj. Njegova biskupija je uključivala i mjesto Vaucluse u kojemu Petrarca crpi inspiraciju za svoje kontemplativno djelo *O samotničkom životu* (*De vita solitaria*). Upravo je to djelo jedno od kapitalnih i najprepisivanijih Petrarčinih djela, u kojemu se ističe samotništvo kao poseban i najpoželjniji oblik života.

¹¹ Scipion, Publije Kornelije Afrički Stariji posebno se istaknuo iskrcavanjem svoje vojske u Africi tijekom Drugoga punskoga rata čime je prisilio Hanibala da se iz Italije vrati u Afriku, gdje mu je nanio poraz kod Zame (202. g. pr. Kr.).

hesitavi, cui potius aurem darem. Super quo consilium Iohannis de Columna Cardinalis supra nominati per literas expetii. Erat enim adeo vicinus, ut, cum sibi sero scripsissem, die altero ante horam tertiam responsum eius acciperem. Cuius consilium secutus, Romane urbis auctoritatem omnibus preferendam statui. Et de petitione et de approbatione consilii eius mea duplex ad illum extat epistola.

[23] Ivi ergo. Et quamvis ego more iuvenum rerum mearum benignissimus iudex essem, erubui tamen de me ipso testimonium meum sequi vel eorum, a quibus evocabar – quod proculdubio non fecissent, nisi me dignum oblato honore iudicassent. Unde Neapolim primum petere institui et veni ad illum summum et regem et philosophum Robertum, non regno quam literis clariorem, quem unicum regem et scientie amicum et virtutis nostra etas habuit, ut ipse de me quod sibi visum esset, censeret. A quo qualiter visus et cui quam acceptus fuerim, et ipse nunc miror et tu, si noveris, lector, puto mirabere. Sed longa nimis historia est.

[24] Audita autem adventus mei causa mirum in modum exhilaratus est, et juvenilem cogitans fiduciam et forsitan cogitans honorem quem peterem, sua gloria non vacare, quod ego eum solum iudicem ydoneum e cunctis mortalibus elegerem. Quid multa? Post innumeras verborum collationes variis de rebus ostensamque sibi Africam illam meam, qua usqueadeo delectatus est, ut eam sibi inscribi magno pro munere posceret — quod negare nec potui certe nec volui — super eo tandem, pro quo veneram, certum michi deputavit diem et a meridie ad vesperam me tenuit. Et quoniam crescente materia breve tempus apparuit, duobus proximis diebus idem fecit. Sic triduo excussa ignorantia mea, die tertio me dignum laurea iudicavit. Eam michi Neapoli offerebat et, ut assentiret, precibus etiam multis urgebat. Vicit amor Rome venerandam tanti regis instantiam. Itaque inflexibile propositum meum cernens literas michi et nuntios ad Senatum Romanum dedit, quibus de me iudicium suum magno favore professus est. Quod quidem tunc iudicium regum et multorum et meo in primis iudicio consonum fuit. Hodie et ipsius et meum et omnium idem sentientium iudicium non probo: plus in eum valuit amor et etatis favor quam veri studium.

[25] Veni tandem. Et quamlibet indignus, tanto tamen fretus fisisque iudicio, summo cum gaudio Romanorum, qui illi solemnitati interesse potuerunt, lauream poeticam adhuc scholasticus rudis adeptus sum. De quibus etiam et carmine et soluta oratione epystole mee sunt. Hec michi laurea scientie nichil, plurimum vero quesivit invidie. Sed hec quoque historia longior est quam poscat hic locus.

nakratko dvojio, kome da radije dam prednost. O tome sam putem pisma tražio savjet Giovannija Colonne, kojega sam gore spomenuo. Živio je poprilično blizu, jer kada sam mu kasno pisao, idućeg dana sam primio odgovor prije devet sati. Slijedeći njegov savjet, odlučio sam dati prednost gradu Rimu (još uvijek čuvam svoja dva pisma za njega o izboru i o prihvaćanju prijedloga).

[23] Dakle, otišao sam. I koliko god sam, kao i sva mladárija, bio preblagi sudac svojih djela, ipak sam se zastidio slijediti vlastito svjedočanstvo o sebi to jest od onih koji su me zvali, jer nedvojbeno ne bi učinili to da me nisu procijenili dostojnim ponuđene časti. Odatle sam prvo odlučio otputovati u Napulj, te sam došao do onoga vrsnoga i kralja i filozofa, Roberta¹² (bio je učenošću znamenitiji nego kraljevstvom te je bio jedini kralj, prijatelj znanja i kreposti, kojeg je imalo naše doba), da on sam izrazi mišljenje o meni. I sad se čudim, a i ti bi se, čitatelju, čudio, tome kakvim sam mu se činio, i kako sam bio primljen. No to je preduga priča.

[24] Naime, čuvši razlog mojega dolaska, iznimno se obradovao, misleći ili na mladenačko povjerenje, ili misleći da će se čast, koju sam tražio, odraziti u njegovoj slavi, budući da sam jedino njega odabrao prikladnim sucem među svim smrtnicima. Što još da kažem? Poslije mnogobrojnih razgovora o različitim stvarima, pokazao sam mu svoju *Afriku*, koja ga je poprilično razveselila te je poželio da mu ju, za veliku uslugu, posvetim. To nisam mogao, a ni htio odbiti, a za ono poradi čega sam došao, odredio mi je točan dan, te me je zadržao od podneva do večeri. Budući da je, zbog obilja tema, vrijeme bilo kratko, učinio je isto i iduća dva dana. Ispitavši moje neznanje u tri dana, trećega me je dana procijenio dostojnim lovora. Ponudio mi ga je u Napulju, te me čak mnogobrojnim molbama pritiskao da pristanem, no ljubav prema Rimu pobijedila je hvalevrijedno ustrajavanje takvoga kralja. Stoga, primijetivši da je moj naum nepromjenjiv, dao mi je pismo i glasnike za rimski senat, kojem je izrazio svoj sud uz veliku naklonost prema meni. Tada su kraljevu presudu i mnogi drugi i ja sam suglasno odobrili, dok danas ne odobravam ni njegovu, ni svoju, a ni od ostalih koji su isto presudili. Više je kod njega do izražaja došla ljubav i naklonost uzrastu, nego potraga za istinom.

[25] Konačno sam došao te, unatoč svojoj nedostojnosti, s pouzdanjem i povjerenjem u takvu presudu, uz veliku radost Rimljana koji su mogli nazočiti toj svečanosti, još uvijek nevjest učenik, primio sam lovorov vijenac.¹³ O svemu isto tako postoje moja pisma u metru i u prozi. Ovaj mi lovor nije priskrbio nikakvu mudrost, ali mnogo zavisti jest. No i to je mnogo duža pripovijest nego što priliči ovome trenu.

¹² Robert Anžuvinac (1276–1343) bio je kralj Napulja (1309–1343) posebno poznat kao pokrovitelj umjetnosti.

¹³ Poziv je dobio 6. rujna 1340. godine, put prema Napulju je započeo 16. veljače 1341, a lovorovim je vijencem ovjenčan 8. travnja 1341. godine u Rimu.

[26] Inde ergo digressus Parmam veni et cum illis de Corrigia, viris in me liberalissimis atque optimis, sed inter se male concordibus, qui tunc urbem illam tali regimine gubernabant, quale nec ante in memoria hominum habuerat civitas illa nec etate hac, ut auguror, habitura est, aliquantulum tempus exegi. Et suscepti memor honoris sollicitusque, ne indigno collatus videretur, cum die quodam in montana conscendens forte trans Entiam amnem Reginis in finibus silvam, que Plana dicitur, adissem, subito loci specie percussus ad intermissam Africam stilum verti. Et fervore animi, qui sopitus videbatur, excitato scripsi aliquantulum die illo, post continuis diebus quotidie aliquid, donec Parmam rediens et repostam ac tranquillam nactus domum, que postea empta nunc etiam mea est, tanto ardore opus illud non magno in tempore ad exitum deduxi, ut ipse quoque nunc stupeam. {Raro unquam pater aliquis tam mestus filium unicum in rogam misit, ut ego librum illum, quem multo labore mihi genueram. Et si scias, quisquis haec legis, quanto id fecerim dolore, et – heu – omnes labores meos eo in opere perditos acriter tecum volvas, vix ipse lacrimas contineas.}

[27] Inde reversus, ad fontem Sorgie et ad solitudinem transalpinam redii. Et intra breve tempus extincta illa Columnensium gloriosa, sed heu nimium caduca familia iterum ad Italiam redii, cum iam quartum et quadragesimum etatis annum post terga relinquerem diuque et Parme et Verone versatus, et ubique Deo gratias carus habitus multo amplius quam valerem.

[28] Longum post tempus, viri optimi et cuius nescio an e numero dominorum quisquam similis sua etate vir fuerit (imo vero scio quod nullus) Iacobi de Carraria iunioris fame preconio benivolentiam adeptus nuntiisque et literis usque trans Alpes, quando ibi eram, et per Italiam, ubicunque fui, multos per annos tantis precibus fatigatus sum et in suam sollicitatus amicitiam, ut, quamvis de felicibus nil sperarem, decreverim tandem ipsum adire et videre, quid sibi hec et magni et ignoti viri tanta vellet instantia.

[29] Itaque sero quidem Patavium veni, ubi ab illo clarissime memorie viro non humane tantum, sed sicut in celum felices anime recipiuntur, acceptus sum, tanto cum gaudio tamque inextimabili caritate ac pietate, ut, quia equare eam verbis posse non spero, silentio opprimenda sit. Inter multa sciens me clericalem vitam a pueritia tenuisse, ut me non sibi solum, sed etiam patrie artius astringeret, me canonicum Padue fieri fecit. Et ad summam, si vita sibi longior fuisset, michi errorum et itinerum omnium finis erat. Sed — heu — nichil inter mortales diuturnum, et siquid dulce se obtulerit, amaro mox fine concluditur.

[26] Dakle, otišavši odatle, došao sam u Parmu te sam proveo neko vrijeme s članovima obitelji da Correggio, koji su prema meni bili velikodušni i izuzetni, ali su međusobno bili nesložni. Tada su takvim vodstvom upravljali gradom, kakvo ne postoji ni u sjećanju ljudi toga grada u prošlosti i kakvog, kako predviđam, neće biti ni u sjećanju na sadašnje doba. Prisjećajući se dodijeljenog priznanja, pobojao sam se da priznanje ne ispadne nezasluženo, i kada sam jednoga dana lutajući po brdima, slučajno prešao preko rijeke Enze u šumu koja se zove Selvapiana u pokrajini Reggio, smjesta me oduševila ljepota mjesta, te sam se vratio pisanju *Afrike*, koja bijaše prekinuta. Probudivši nadahnuće, koje se činilo kao da spava, toga sam dana napisao nekoliko redaka, nakon čega sam pisao ponešto svakodnevno, dok nisam, vraćajući se prema Parmi, pronašao usamljenu i mirnu kuću koju sam poslije kupio te je sada moja. Tolikim sam nadahnućem u kratkome vremenu priveo to djelo kraju, da sam i sada zadivljen. {Teško da je ikada postojao otac, koji je tako ožalošćen svojeg sina jedinca bacio u oganj, kao što sam ja bacio onu knjigu, koju sam velikom mukom proizveo. I kada bi znao, tko god da ovo čita, s kolikom sam boli to učinio, i – jao! – kada bi iscrpno promislio o svim mojim naporima propalima u tome djelu, jedva bi mogao zadržati suze.}

[27] Vrativši se odatle, otišao sam do izvora Sourage u prekoalpsku samoću. U kratkom vremenu, nakon što je slavna, ali previše oslabljena obitelj Colonna izumrla, vratio sam se u Italiju, kada sam već četrdeset i četvrtu godinu života ostavljao iza sebe, te sam provodio vrijeme u Parmi i Veroni, posvuda, Bogu hvala, cijenjen više nego što zaslužujem.

[28] Nakon mnogo vremena, posredstvom slave zadobio sam dobrohotnost Giacoma od Carrare Mlađega,¹⁴ izvrnog muža kojemu ne znam je li ijedan muž među gospodarima njegova doba bio sličan (dapače, znam da nije nitko). Po glasnicima i pismima kada sam bio preko Alpa, i svugdje gdje sam bio u Italiji, često me je kroz dugi niz godina velikim molbama morio da prihvatim njegovo prijateljstvo. Iako se nikakvoj koristi nisam nadao, odlučio sam napokon da ga posjetim i vidim čemu toliko ustrajavanje velikog, a nepoznatog mi muža.

[29] Stoga, premda kasno, došao sam u Padovu, a tamo me taj čovjek preslavne uspomene primio, i to ne samo kao čovjeka, nego kao što se blažene duše primaju u nebo, s tolikom radošću i neprocjenjivom ljubavlju i odanošću, a budući da ju ne mogu dočarati riječima, neka ju dočara muk. Između svega, znajući da sam od djetinjstva bio privržen svećeničkom životu, da me ne bi samo uza se vezao, nego još bliže uz domovinu, postavio me kanonikom Padove. Sve u svemu, da je živio duže, došao bi kraj svim mojim lutanjima i putovanjima. Ali nažalost! Ništa kod smrtnika nije vječno, a čim se nešto učini slatkim, umah se zaključiti s gorkim završetkom.

¹⁴ Giacoma da Carrara Mlađega je 18. travnja 1349. ubio njegov nećak.

[30] Biennio non integro eum michi et patrie et mundo cum dimisisset Deus abstulit, quo nec ego nec patria nec mundus (non me fallit amor) digni eramus. Et licet filius sibi successerit, prudentissimus et clarissimus vir et qui per paterna vestigia me carum semper et honoratum habuit, ego tamen, illo amisso, cum quo magis michi presertim de etate convenerat, redii rursus in Gallias, stare nescius, non tam desiderio visa milies revisendi, quam studio more egrorum, loci mutatione tediis consulendi.

[30] Bog ga je uzeo, nakon što ga je poslao na nepune dvije godine meni, domovini i svijetu. Pritom, nismo ga bili dostojni (ljubav me ne vara) ni ja, ni domovina, ni svijet. Dakako da ga je naslijedio njegov sin,¹⁵ izrazito vrijedan i sjajan muž, i koji se, očevim stopama, prema meni uvijek odnosio srdačno i s poštovanjem. Ja pak, kada sam izgubio onoga s kojim sam bio bliži ponajprije po godinama, vratio sam se ponovno u Galiju, ne znajući mirovati, ne toliko zbog želje da vidim ono što sam već tisuću puta vidio, nego baš iz težnje kao što je u bolesnika, želio sam promjenom mjesta riješiti se svojih nedaća.

¹⁵ Naslijedio ga je njegov sin Francesco.

